

تحریم اشخاص حقیقی از منظر حقوق بین الملل با تأکید بر تحریم برخی اتباع ایرانی

سید یاسر ضیایی *

علیرضا محمدی مطلق **

چکیده

در روابط بین الملل، ابزار تحریم برای الزام دولت متخلف به رعایت تعهدات بین المللی پیش بینی شده است. تحریم که از منظر حقوق بین الملل، نوعی اقدام متقابل محسوب می شود، تا پیش از این صرفاً علیه دولت در تمامیت آن اعمال می شد. ظهور تروریسم بین المللی و ایراداتی که متوجه تحریم های سنتی بود موجب شد نسل جدیدی از تحریم های بین المللی موسوم به "تحریم هوشمند" پدیدار شود. در یکی از اشکال این نوع تحریم، تنها بازیگران غیردولتی که مسئول اصلی تخلفات بین المللی هستند تحریم می شوند. یکی از اشکال تحریم هوشمند، تحریم اشخاص حقیقی است که مسائل نوینی را مطرح کرده است. هرچند این تحریم ها به دلیل تخلفات بین المللی برخی اشخاص اعمال می شود، خود می تواند با نقض برخی اصول حقوق بین الملل همراه باشد.

تحریم برخی اتباع ایرانی که در سال های اخیر به استناد فعالیت در برنامه های هسته ای، موشک های بالستیک و نقض حقوق بشر اعمال شده است می تواند با اصولی چون اصل مصونیت اموال دولتی، اصل مصونیت دیپلماتیک و کنسولی، تعهدات دولت میزبان طبق موافقت نامه مقر، حق بر رفت و آمد، حق بر مالکیت خصوصی و حق بر دسترسی به عدالت در تعارض باشد. رویه قضایی ملی و منطقه ای نشان داده است که این اصول می تواند موجب بی اعتباری قطعنامه های شورای امنیت یا مصادیق مورد نظر کمیته تحریم شورای امنیت شود.

واژگان کلیدی: تحریم، تحریم هوشمند، تحریم اشخاص حقیقی، تحریم اتباع ایرانی.

* استادیار گروه حقوق بین الملل دانشگاه قم (نویسنده مسئول) yaserziaee@gmail.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق بین الملل دانشگاه قم international_law91@yahoo.com

مقدمه

تحریم بین‌المللی یکی از کارآمدترین روش‌های الزام دولت مورد تحریم به انجام منویات جامعه بین‌المللی یا دولت تحریم‌کننده است. صرف‌نظر از اینکه این تحریم‌ها در مواقعی با زیاده‌خواهی و مطالبات سیاسی تعداد اندکی از دولت‌ها همراه می‌شود، تحریم به‌عنوان ابزاری برای تشویق دولت‌ها به انجام تعهدات سازمانی خود در سازمان‌های بین‌المللی مهمی نظیر سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا، صندوق بین‌المللی پول و سازمان تجارت جهانی پیش‌بینی شده است. تحریم، خصمانه‌ترین گزینه غیرنظامی در روابط بین‌المللی تلقی می‌شود چنان‌که تحریم در منشور ملل متحد، به‌عنوان آخرین روش پیش از توسل به زور از سوی شورای امنیت در فصل هفتم منشور ملل متحد (ماده ۴۱) در نظر گرفته شده است.

نقطه اشتراک همه تحریم‌ها این است که تمام آن‌ها علیه «دولت» به کار برده شده‌اند. تمام تلاش حقوق بین‌الملل این بوده تا این تحریم‌ها صرفاً دولت مسئول را هدف قرار دهد و به اهداف ثالث، از جمله شهروندان آن دولت لطمه‌ای وارد نیاید. تاریخ روابط بین‌الملل نشان داده تحریم‌های سنتی دولت مورد تحریم را کاملاً تحت فشار قرار نمی‌دهد بلکه موجب فشار به شهروندان و گروه‌های غیردولتی می‌شود. برای جلوگیری از این آسیب، مفهوم «تحریم هوشمند»^۱ ابداع شد که طبق آن، تحریم، صرفاً بر موضوع تحریم اعمال می‌شود و فشار بر شهروندان عادی کاهش می‌یابد.^۲

یکی از نتایج تأسیس حقوقی تحریم هوشمند، شکل‌گیری مفهومی جدید در حقوق بین‌الملل، تحت عنوان «تحریم اشخاص حقیقی» است. در این نوع تحریم، تحریم «مسئولین دولت» جایگزین «تحریم دولت مسئول» می‌شود تا از این طریق، ریسک آسیب‌پذیری شهروندان کاهش یابد. تحریم اشخاص حقیقی، نخستین بار با

¹. Smart sanctions or targeted sanctions

See: August Reinisch, "Targeted Sanctions and the Fight against Terrorism: Developments and Procedural Reforms," Seminar Paper in University of Vienna, 2012, available at:

http://ils.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/legal_studies/student_paper/Martino_Targeted_sanctions_paper.pdf

². Gabriele Porretto, The European Union, Counter-Terrorism Sanctions

Against Individuals and Human Rights Protection, available at: **Transitional Justice Institute Research Paper No. 09-08**, 2009, note 15.p. 239.

تحریم افراد و گروه‌های متهم به تروریسم بین‌المللی شکل گرفت^۱ و بعداً به استناد برخی فعالیت‌های نظامی و نقض حقوق بشر توسط برخی مسئولین ادامه یافت. موضوع این تحریم‌ها شامل تحریم‌های مالی، مسافرتی، تحصیلی و غیره می‌شود.

تحریم اشخاص حقیقی که در حقوق بین‌الملل پدیده‌ای نوظهور است، در وسیع‌ترین شکل خود علیه جمهوری اسلامی ایران به کار گرفته شد. این سازوکار به دو شکل یک‌جانبه و چند جانبه، برخی مسئولین ایران را که ادعا می‌شود با فعالیت‌های موشک بالستیک یا فناوری هسته‌ای در ارتباط هستند هدف قرار داده است. اکنون سطوح مختلفی از مسئولین کشوری و لشکری ایران و همچنین قشری از شهروندان ایران (مانند برخی کارمندان، دانشمندان و دانشجویان) چندجانبه از سوی شورای امنیت و اتحادیه اروپا و یک‌جانبه از سوی آمریکا و متحدینش مورد تحریم مسافرتی و مالی قرار گرفته‌اند.

ارزیابی مشروعیت تحریم اشخاص حقیقی از منظر حقوق بین‌الملل، می‌تواند حدود مشروعیت قطعنامه‌های شورای امنیت را از یک سو و مسئولیت بین‌المللی دولت‌های اعمال‌کننده تحریم‌های جدید را از سوی دیگر مشخص سازد. برای ارزیابی این نسل از تحریم‌های بین‌المللی لازم است میان تحریم اشخاص حقیقی با سمت‌های دولتی و اشخاص حقیقی بدون سمت‌های دولتی تفکیک کرد. پیش از آن مناسب است تا جایگاه تحریم اشخاص حقیقی در حقوق بین‌الملل و پیشینه آن مطرح شود.

۱. جایگاه تحریم اشخاص حقیقی در حقوق بین‌الملل

هرچند در متون قدیمی حقوق بین‌الملل، اصطلاح «تحریم»^۲ معادل «ضمانت اجرا» در نظر گرفته می‌شد،^۳ امروزه اصطلاح تحریم، صرفاً ناظر بر محدودیت‌های بین‌المللی علیه یک‌دولت یا محرومیت یک‌دولت از حقوق خود است.^۴ ممکن است

^۱. Miša Zgonec-Rožej, "Freezing Assets of 'Terrorists' – How Fair is the UN Sanctions Committee?," 2009, available at: <http://www.lawgazette.co.uk/in-practice/practice-points/freezing-assets-terrorists-how-fair-un-sanctions-committee>

^۲. Sanction

^۳. Jean Combacau, "Sanctions", in: Rudolf Bernhardt, Encyclopedia of Public International Law, Vol. 9, 1981, p. 337.

^۴. تحریم بین‌المللی در دوران معاصر، عمری بیش از ۲ قرن دارد و از سال ۱۷۹۴ که ایالات متحده آمریکا در جنگ میان انگلستان و فرانسه، تحریم‌های اقتصادی علیه انگلستان وضع کرد، وجود داشته است.

کشوری به دنبال نقض یکی از قواعد روابط بین الملل یا حقوق بین الملل توسط کشور دیگری متضرر شده و به این دلیل به مجازات آن کشور در قالب تحریم دست زند. در غیراین صورت اگر کشور تحریم کننده، فقط قصد اجبار و سوق دادن کشور تحریم شونده به سیاستی خاص را داشته باشد، تحریم، صرفاً جنبه سیاسی می گیرد و از جوانب حقوقی خالی خواهد شد.^۱ در مجموع، تحریم برای نشان دادن نارضایتی از اقدامات یک دولت یا وادار کردن آن برای تغییر برخی سیاستها و اقدامات یا حتی تغییر ساختار دولتی است.^۲

تحریم های بین المللی به دونه چندجانبه و یکجانبه تقسیم می شود. مراد از تحریم های چندجانبه، اقداماتی جمعی است که کشورها در راستای رسیدن به اهداف خود برای تنبیه یا اجبار یک دولت برای همکاری یا همسو کردن سیاست های خود با دولت های تحریم کننده اعمال می کنند.^۳ گرچه منعی وجود ندارد که این اقدامات در قالب توافقات چندجانبه کشورها صورت پذیرد، غالب آن ها در چارچوب تصمیمات سازمان های بین المللی از جمله سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا اعمال می شود.^۴ تحریم های یکجانبه، مجموعه اقداماتی است که به صورت کاملاً یکجانبه و خارج از هر سازمان یا توافق بین المللی از سوی یک دولت علیه دولتی دیگر اتخاذ می شود. غالباً این اقدامات برای اجرای بهتر قطعنامه های ذیل فصل هفتم شورای امنیت و با عنوان «اقدامات اضافی»^۵ اعمال می شوند.

See: Arthur B. Culvahouse Jr, "A Practical Guide To International Sanctions Law And Lore: Mamas, Don't Let Your Children Grow Up To Be Sanctions Lawyers," *Houston Journal Of International Law*, Vol. 32, No. 3, 2010, p. 589.

¹. See: D. W. Bawett, "International Law and Economic Coercion," *Virginia Journal of International Law*, No. 16, 1976, p. 86.

². Barry E. Carter, "International Economic Sanctions: Improving the Haphazard U.S. Legal Regime," *California Law Review*, No. 75, 1987, p. 1166.

³. Rennie Atterbury, "Unilateral Sanctions: Relearning Forgotten," *American Society of International Law Proceeding*, Vol. 91, 1997, p. 338.

⁴. Navin A. Bapat, and Clifton Morgan, "Multilateral Versus Unilateral Sanctions Reconsidered: A Test Using New Data," *International Studies Quarterly*, Vol. 53, 2009, p. 1075.

⁵. Additional measures

در حقوق بین‌الملل، هدف از تحریم، الزام دولت متخلف به رعایت تعهدات بین‌المللی است.^۱ به همین دلیل، این‌هدف جز از طریق تحریم سازوکارهای دولتی ممکن نیست. تحریم دولت، اشکال مختلف نظامی، دیپلماتیک، اقتصادی، تجاری، ارتباطی و غیره دارد که تحریم‌های اقتصادی، پرکاربردترین آن‌هاست.^۲ باین‌حال در سال‌های اخیر به دلیل شکل‌گیری گروه‌های شبه‌دولتی نظیر القاعده و همچنین نقش‌آفرینی اشخاص در اقدامات بین‌المللی، سازمان ملل متحد، اشخاص حقیقی را موضوع تحریم خود قرار داد که اقدامی بی‌سابقه در تاریخ تحریم‌های سازمان ملل متحد بوده‌است.^۳ تحریم اشخاص حقیقی در حوزه امور مالی، مسافرتی و تحصیلی قرار می‌گیرد. تحریم مالی و مسافرتی تعدادی از اتباع کشورهای مختلف به اتهام فعالیت در تروریسم بین‌المللی، نقش‌آفرینی در نقض حقوق بشر و مشارکت در برنامه‌های موشکی و هسته‌ای صورت گرفته‌است. تحریم اشخاص حقیقی از سوی سازمان ملل با تحریم سایر سازمان‌های بین‌المللی نظیر اتحادیه اروپا و دولت‌ها نظیر آمریکا و انگلستان همراه بوده‌است.

تحریم مسئولین دولتی از سوی یک سازمان بین‌المللی یا یک‌دولت، می‌تواند به دو صورت اعمال شود. گاه هدف این تحریم، جایگاه حقوقی شخص است که در این حالت با پایان دوران خدمت، تحریم اعمال‌شده نسبت به فرد نیز بلاموضوع می‌شود. گاه این تحریم علیه شخصیت حقیقی چنین شخصی است که در این حالت، تحریم، صرف‌نظر از جایگاه شخص مورد تحریم در یک‌دولت اعمال می‌شود. نمونه این تحریم را می‌توان در قطعنامه ۱۷۳۷ شورای امنیت علیه ایران ملاحظه کرد. طبق بند ۱۲ این قطعنامه، کشورهای عضو سازمان ملل، متعهدند حساب‌های مالی و سایر منابع اقتصادی متعلق یا تحت کنترل اشخاص موردنظر را توقیف کنند. این حساب‌های بانکی، شامل حساب‌های شخصی و دولتی می‌شود که می‌تواند زندگی مالی شخص، حتی بعد از

^۱. Lance Davis, and Stanley Engerman, "History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace," *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 17, No. 2, 2003, p.187.

^۲. محدودیت‌های تجاری در چارچوب سیاست‌های تجاری یک دولت است، درحالی‌که تحریم اقتصادی چون ابزاری برای نیل به اهداف سیاست خارجی است. ن. ک. ضیایی، سیدناصر، تحریم جمهوری اسلامی ایران از منظر حقوق بین‌الملل عمومی، گزارش راهبردی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۱.

^۳. See: Johannes Reich, "Due Process and Sanctions Targeted against Individuals Pursuant to Resolution 1267 (1999)," *Yale Journal of International Law*, No. 33, 2008, p. 505.

پایان دوران خدمت را نیز تحت تأثیر قرار دهد. در مقابل ممکن است که تحریم علیه اشخاص حقیقی به سمت سیاسی شخص مورد تحریم وابسته یا همچون تحریم دولت‌ها مقید به زمان باشد (مانند برخی تحریم‌های علیه اتباع ایرانی).^۱

یک مسأله وجود دارد و آن اینکه آیا تحریم اشخاص حقیقی با سمت رسمی در حکم تحریم دولت تلقی می‌شود یا اینکه تحریم اشخاص حقیقی، امری مستقل از تحریم دولت است؟ با توجه به نظریه شخصیت فرضی دولت، ساختار حکومت، چیزی جز کارکنان آن نیست لذا در جایی که این افراد در چارچوب اختیارات خود عمل کرده باشند، عمل حاکمیتی تلقی می‌شود.^۲ و در صورتی که اقدام متخلفانه در چارچوب اختیارات کارگزار دولتی باشد که واجد یک جایگاه رسمی در دولت باشد، در انتساب این عمل به دولت، تردید وجود نخواهد داشت. با این حال در تخلفات بین‌المللی دولت که همیشه از سوی کارگزاران دولتی ارتکاب می‌یابد، اقدام متقابل علیه "دولت" اعمال می‌شود که سازوکارهای مختص خود را دارد. به طور مثال، تحریم تجارت با دولت، آثاری متفاوت از تحریم تجارت با یک شخص دارد. بالعکس، تحریم یک شخص حقیقی نیز لزوماً به معنای تحریم دولت نیست مگر آنکه آن شخص از ظرفیت‌های حقوقی خود، صرفاً برای امور حاکمیتی استفاده کند. به طور مثال، چنانچه یک فرمانده نظامی، یکی از شماره‌های حساب بانکی خود را به تبادل سلاح‌های غیرقانونی اختصاص داده باشد، توقیف این شماره حساب بانکی، بخشی از تحریم دولتی محسوب خواهد شد.^۳ اما مشکل آنجاست که اصولاً امور مالی شخص، به طور کلی تحریم می‌شود و میان امور مالی شخصی و حاکمیتی وی تفکیک صورت نمی‌گیرد. درباره تحریم مسافرتی اشخاص با سمت دولتی نیز این مطلب صادق است.

^۱. United Nations Security Council Resolution (Hereafter UNSCR) 2105, 2013, para. 1.

^۲. ماده ۴ طرح پیش نویس کنوانسیون مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها مورخ ۲۰۰۱ بیان می‌دارد: «عمل ارکان دولتی طبق حقوق بین‌الملل عمل دولت تلقی می‌شوند در جایی که عمل قانونگذاری، قضایی و اجرایی یا دیگر اقداماتی که در ساختار دولت وجود دارد ارتکاب یافته باشد... ارکان دولت شامل شخص یا نهادی که طبق حقوق داخلی دولت چنین جایگاهی دارد می‌شود.»

^۳. این امر مطابق با ماده ۵ پیش‌نویس مواد مسئولیت بین‌المللی دولت‌هاست که بیان می‌کند: «رفتار شخص یا نهادی که ارگان دولتی در مفهوم ماده ۴ (همان پیش‌نویس) نمی‌گنجد اما به موجب قانون آن دولت، مجاز به اعمال اقتدارات دولتی هستند، به موجب حقوق بین‌الملل، عمل آن دولت محسوب می‌شوند...»

حال که تحریم دولت، با تحریم اشخاص حقیقی تفاوت دارد، این پرسش مطرح می‌شود که آیا تخلف یک مقام رسمی منتسب به دولت صرفاً مجوزی برای تحریم دولت است یا اینکه خود متخلف نیز می‌تواند تحریم شود؟ در حقوق بین‌الملل، اثبات انتساب عمل متخلفانه بازیگر غیردولتی، به دولت، مجوز اقدام علیه دولت خواهد شد^۱ و مجازات شخص خاطی به نظام‌های حقوق ملی سپرده می‌شود. باین‌حال در سال‌های اخیر، این مبانی در حقوق بین‌المللی کیفری تغییر کرده است و شخص متخلف نیز در شرایطی مستقیماً مورد تعقیب بین‌المللی قرار می‌گیرد. هرچند اعمال ضمانت اجرا علیه اشخاص حقیقی در حقوق بین‌الملل، صرفاً در چارچوب جرایم بین‌المللی و آن هم در نهادهای کیفری بین‌المللی به رسمیت شناخته شده‌است، تحریم اشخاص حقیقی، شکل جدید و جسورانه‌ای از اعمال ضمانت اجرای کیفری در قبال تخلفات بین‌المللی این اشخاص تلقی می‌شود.

۲. پیشینه تحریم اشخاص حقیقی در حقوق بین‌الملل

هرچند تحریم‌های یک‌جانبه و چندجانبه اقتصادی و غیراقتصادی، در روابط بین‌الملل سابقه‌ای طولانی دارد،^۲ این میان تحریم اشخاص حقیقی نوپاست. تحریم اشخاص حقیقی که در ظاهر، مغایر با کارکرد اصلی نظام حقوقی اقدام متقابل به‌طور عام و تحریم به‌طور خاص است، هم از سوی سازمان‌های بین‌المللی و هم از سوی دولت‌ها اعمال شده‌است. سابقه تحریم اشخاص حقیقی از سوی سازمان ملل متحد، اتحادیه اروپا و دولت‌ها به‌طور مجزا مطرح می‌شود.

۲-۱. سازمان ملل متحد

طبق فصل هفتم منشور ملل متحد، شورای امنیت می‌تواند برای حفظ یا اعاده صلح و امنیت بین‌المللی، تدابیر الزام‌آور اتخاذ کند. هرچند اولین قطعنامه شورای امنیت، ذیل این فصل از منشور ملل متحد، علیه حکومت غیرقانونی رودزبای جنوبی در ۲۹ مه ۱۹۶۸ صادر شد، تحریم‌های شورای امنیت علیه یک گروه غیردولتی، اولین بار

^۱. ن. ک: حدادی، مهدی، «تحریم‌های بین‌المللی: ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین‌المللی»، فصلنامه حقوق خصوصی، سال اول، شماره ۱، ۱۳۸۴.

^۲. ن. ک: زهرانی، مصطفی، نظریه‌های تحریم اقتصادی، نشر وزارت امور خارجه، ۱۳۷۶. و همچنین ن. ک:

در سال ۱۹۹۳ در رابطه با «اتحادیه ملی برای استقلال کامل آنگولا» صادر شد که این گروه و اعضای مرتبط با آن، مورد تحریم شورای امنیت قرار گرفتند.^۱

شورای امنیت از سال ۱۹۹۲ که اولین تحریم‌های خود را علیه سومالی اعمال کرد، کمیته‌های تحریم در رابطه با قطعنامه‌های تحریم تشکیل داد. تاکنون ۱۴ کمیته برای کشورها و گروه‌های مختلف تشکیل شده است. یکی از وظایف مهم این کمیته، تعیین نام افراد یا حذف آن‌ها از لیست تحریم است.

اولین قطعنامه‌ای که در آن، مشخصاً نام یک فرد حقیقی برده شد، قطعنامه ۱۲۶۷ در سال ۱۹۹۹ علیه القاعده و اشخاص مرتبط با آن بود که نام "اسامه بن لادن" به‌عنوان رئیس این گروه در آن ذکر شد.^۲ در این قطعنامه و دیگر قطعنامه‌ها علیه گروه القاعده و دولت طالبان،^۳ شورای امنیت از کشورها خواسته‌است که با شناسایی اعضای القاعده و افراد مرتبط با آن در اجرای تحریم‌ها همکاری کنند. شورای امنیت بعداً در قطعنامه‌ای علیه لیبیا، کشورها را ملزم به تحریم مسافرتی برخی لیبیایی‌های تهدیدکننده صلح و امنیت و اشخاص مرتبط با رئیس‌جمهور لیبیا کرد.^۴ در گام بعدی، شورای امنیت مشخصاً رئیس‌جمهور سابق این کشور، "چارلز تیلور"^۵ و چند تن از نزدیکان او را تحریم اقتصادی کرد.^۶ نهایتاً در بحران لیبی در سال ۲۰۱۱ شورای امنیت در قطعنامه ۱۹۷۰ "معمرفذافی" و خانواده وی به همراه ۱۱ نفر از نزدیکان او را تحریم مالی و مسافرتی کرد.^۷

اما می‌توان رویکرد متمایز شورای امنیت در تحریم اشخاص حقیقی را در تحریم‌های این نهاد بین‌المللی علیه برخی اتباع جمهوری اسلامی ایران در قطعنامه‌های

^۱. UNSCR 864, September 15, 1993.

^۲. UNSCR 1267, October 15, 1999

^۳. بیش از ۲۰ قطعنامه در شورای امنیت علیه این گروه صادر شده است. ن. ک.

^۴. <http://www.un.org/sc/committees/1267/resolutions.shtml>

^۵. UNSCR 1531, December 21, 2003

^۶. Charles Taylor

در قطعنامه‌ها علیه لیبیا مکرراً نام این فرد ذکر شده. حتی در آخرین قطعنامه تحریم علیه این فرد با شماره ۲۰۷۹ در تاریخ ۱۲ دسامبر ۲۰۱۲ نیز ارزیابی تأثیر قطعنامه ۱۵۰۳ بر روی دارایی چارلز تیلور مورد توجه قرار گرفته است.

^۷. UNSCR 1532, March 12, 2004

لازم به ذکر است که درباره القاعده، طالبان، لیبیا، لیبی، ایران و گینه بیسائو، نام اشخاص تحریم‌شده، در متن قطعنامه شورای امنیت ذکر شده درحالی‌که در سایر موارد، نام افراد با مجوز شورای امنیت از سوی کمیته تحریم مربوطه اعلام شده است.

ذیل فصل هفتم دید. در ضمام این قطعنامه‌ها نام اشخاص حقیقی ایرانی در کنار نام مؤسسات و شرکت‌ها به اتهام مشارکت در فعالیت‌های هسته‌ای و موشک‌های بالیستیک ذکر شده‌است. شورای امنیت در نخستین اقدام، چند دانشمند ایرانی همراه دیگر افراد مرتبط با این فعالیت‌ها را تحریم کرد.^۱ طبق بند ۱۲ قطعنامه ۱۷۳۷ کشورها موظفند حساب‌های مالی و سایر منابع اقتصادی متعلق یا تحت کنترل این اشخاص را توقیف کنند و همچنین عبور این افراد از سرزمینشان را در صورتی که فردموردنظر، تابعیت آن‌ها را نداشته باشد محدود سازند.^۲ بعد از این قطعنامه، ۵ قطعنامه دیگر علیه ایران صادر شد که در این میان، تنها سه قطعنامه دیگر، نام اشخاص جدیدی را به لیست تحریم‌های قطعنامه ۱۷۳۷ اضافه کرده‌اند.^۳ کمیته تحریم ایران نیز این فهرست را تکمیل می‌کند.^۴ هرچند قطعنامه شماره ۲۱۰۵ مورخ ۵ ژوئن ۲۰۱۳ علیه ایران، شخصی را به لیست تحریم‌ها اضافه نکرد، به این دلیل که تاریخ معینی را برای انقضای تحریم دانشمندان ایرانی معین کرده، حائز اهمیت است.^۵

پس از تحریم اتباع ایرانی، شورای امنیت در سال ۲۰۱۲ برخی اتباع گینه بیسائو را تحریم کرد.^۶ در این قطعنامه، پنج فرمانده نظامی که در کودتای ۱۲ آوریل ۲۰۱۲ این کشور نقش داشتند، به استناد تهدید صلح و امنیت داخلی توسط نیروی نظامی و نقض قانون اساسی و دخالت در روند انتخابات ریاست جمهوری، تحریم مسافرتی شده‌اند.^۷ تازه‌ترین اقدام شورای امنیت در راستای تحریم اشخاص حقیقی، صدور قطعنامه ۲۱۲۷ است که در واپسین روزهای سال ۲۰۱۳ صادر شده است.^۸ مصادیق مورد تحریم در این قطعنامه، همچون قطعنامه‌ها علیه القاعده مبهم است. در این

1. UNSCR 1737, December 20, 2006

۲. در ضمیمه این قطعنامه، سه گروه از افراد حقیقی ایرانی تحریم شده‌اند: ۱- افراد فعال در برنامه هسته‌ای (۷ نفر). ۲- افراد فعال در برنامه موشک‌های بالستیک (۴ نفر). ۳- افراد فعال در هر دو برنامه موشکی و هسته‌ای (۱ نفر).

3. UNSCR 1747, March 24, 2007/UNSCR 1803, March 3, 2008/UNSCR 1929, June 9, 2010.

4. <http://www.un.org/sc/committees/1737/pdf/1737ConsolidatedList.pdf>

5. UNSCR 2105, June 5, 2013, para. 1.

6. UNSCR 2048, May 18, 2012.

۷. این کودتا در فاصله دو هفته تا برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری در این کشور به دست نیروهای نظامی صورت گرفت.

۸. در قطعنامه تحریم آفریقای مرکزی تأکید شده است که این کشور، صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید می‌کند.

UNSCR 2127, December 5, 2013 .p.3.

قطعنامه، تمام افرادی که موجب نقض امنیت بین‌المللی در آفریقای مرکزی شده‌اند تحریم مسافرتی و مالی شده‌اند.^۱

برخلاف تحریم اعضای القاعده و طالبان و اتباع لیبریا، گینه بیسائو و جمهوری آفریقای مرکزی، زمان انقضای تحریم برخی اتباع ایرانی در قطعنامه شورای امنیت ذکر و در بند ۱ قطعنامه ۲۱۰۵ مهلت انقضای تحریم دانشمندان ایرانی تا ۴ مارس ۲۰۱۴ تعیین شده است. با این حال در این قطعنامه، هیچ صحبتی از تاریخ انقضای تحریم دیگر اشخاص مندرج در لیست تحریم‌ها مانند فرماندهان نظامی و سایر مسئولین نشده است بلکه در بند ۵ آن، به لزوم استمرار تحریم‌های پیشین تأکید شده است.^۲

۲-۲. اتحادیه اروپا

اولین تحریم اتحادیه اروپا علیه اشخاص حقیقی با عنوان "تدابیر خاص محدودکننده علیه اشخاص و مؤسسات معین با نظر مبارزه با تروریسم" است.^۳ این تصمیم در اصل علیه گروه تروریستی القاعده اتخاذ و در آن تدابیری برای محدود کردن این اشخاص در نظر گرفته شده است. بعد از این، مقرره دیگری با عنوان "تدابیر اتخاذی برای محدود کردن افراد و مؤسسات وابسته به اسامه بن لادن و القاعده و طالبان" اتخاذ شده است^۴ که در ضمیمه ۱ این مقرره، نام قریب به ۱۰۰ شخص حقیقی مرتبط با این گروه ذکر شده است.^۵ نکته قابل توجه در این تحریم‌ها آن بود که

^۱. Ibid, December 5, 2013, para 56.

در این بند آمده، افراد مشمول این تحریم‌ها افرادی هستند که مرتکب این اعمال شده‌اند: «به‌خطرانداختن صلح، ثبات و امنیت، از جمله از طریق درگیر شدن در اعمالی که تهدید یا نقض موافقت‌نامه‌های انتقالی باشد، حمایت از اقداماتی که تهدیدکننده یا مانع سازوکار سیاسی است از جمله موارد نقض حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی، استفاده از کودکان در درگیری‌های مسلحانه در نقض قابل‌اجرای قوانین بین‌المللی، خشونت جنسی یا حمایت از گروه‌های مسلح غیرقانونی و جنایی شبکه از طریق بهره‌برداری غیرقانونی از منابع طبیعی.»

^۲. کمیته تحریم ۱۷۳۷ در رابطه با ایران، گاه اتباع ایرانی مورد تحریم را به‌روزرسانی کرده و نام افرادی را حذف یا اضافه می‌کند.

See: <http://www.un.org/sc/committees/1737/pdf/1737ConsolidatedList.pdf>

^۳. Council Regulation (Ec) No 2580/2001, December 27, 2001.

^۴. Council Regulation (EC) No 881/2002, May 27, 2002.

^۵. See: Takis Tridimas, "EU Law, International Law and Economic Sanctions Against Terrorism: The Judiciary in Distress?," Fordham International Law Journal, Vol. 32, 2009, see also Christina Eckes, "Sanctions Sanctions Against Individuals – Fighting Terrorism Within the European Legal Order,"

تحریم اعضای القاعده، طیف گسترده‌ای از اتباع دولت‌های اروپایی و دول دیگر را در بر می‌گرفت.^۱

تحریم‌های اتحادیه اروپا عمدتاً در راستای اجرای تحریم‌های سازمان ملل متحد اعمال می‌شود و به همین دلیل از زمان تصویب قطعنامه‌های ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد علیه ایران، این اتحادیه نیز تحریم‌های متعددی علیه ایران اعمال کرده است. با این حال اتحادیه اروپا در اعمال تحریم‌های خود، صرفاً محدود به قطعنامه‌های شورای امنیت نبوده و در مواردی تحریم‌هایی فراتر از آنچه شورای امنیت مقرر داشته اعمال کرده است. هرچند تحریم‌های این اتحادیه علیه جمهوری اسلامی ایران از سال ۲۰۰۷ صورت گرفته، اولین گامی که اتحادیه اروپا برای تحریم برخی اتباع ایرانی برداشت مقرر مورخ ۲۶ ژوئیه ۲۰۱۰ است.^۲ در ماده ۱۹ این تصمیم بر تحریم تمامی اشخاصی که در قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران نام برده شده‌اند، تأکید شده است.

با این حال در بند ۷ این ماده، تحریم مسافرتی مقرر در قطعنامه‌های شورای امنیت در سه مورد استثنا شده است: (۱) در رابطه با نیازهای ضروری انسان از جمله رسومات مذهبی (۲) برای شرکت در نشست‌های بین‌المللی که توسط اتحادیه اروپا یا به میزبانی یک کشور در خصوص گفت‌وگوهای سیاسی مرتبط با ترویج دموکراسی، حقوق بشر و حاکمیت قانون در ایران در دفتر سازمان امنیت و همکاری اروپا برگزار می‌شود (۳) در جهت تحقق اهداف مورد نظر قطعنامه ۱۷۳۷ و قطعنامه ۱۹۲۹ از جمله مصونیت‌هایی که در ماده ۱۵ اساسنامه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی^۳ ذکر شده است.^۱ همچنین در

European Constitutional Law Review, Vol. 4, Issue 2, pp. 205-224, June 2008, pp. 205-224.

^۱. Christina Eckes, Ibid, p.205.

^۲. See: Council Decision, Concerning Restrictive Measures Against Iran And Repealing Common Position 2007/140/CFSP, July 26, 2010.

^۳. ماده ۱۵ اساسنامه آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای بیان می‌دارد: «در امتیازات و مصونیت‌ها الف - مؤسسه در قلمرو هریک از اعضای خود از شخصیت حقوقی و امتیازات و مصونیت‌هایی که برای انجام وظایف آن لازم باشد برخوردار خواهد شد. ب- نمایندگان اعضا و همچنین اعضای علی‌البدل و مشاورین آنان و کسانی که به عضویت هیئت مدیره منصوب می‌شوند و اعضای علی‌البدل و مشاورین آنان و مدیرکل و کارمندان مؤسسه از امتیازات و مصونیت‌هایی بهره‌مند خواهند بود که برای آزادی آنان در عمل، جهت انجام وظایف مربوط مؤسسه لازم باشد. ج- شخصیت حقوقی و امتیازات و مصونیت‌هایی که در این ماده بدان اشاره شد به‌موجب قرارداد یا قراردادهای جداگانه‌ای که در انعقاد آن، مدیرکل به نمایندگی از مؤسسه و طبق تعلیمات هیئت‌مدیره اقدام خواهد کرد بین مؤسسه و اعضا تعیین خواهد شد.»

ماده ۲۰ این تصمیم، اتحادیه اروپا نام ۱۷ نفر را به اشخاص تحت تحریم مالی قطعنامه‌های شورای امنیت افزوده است. بعداً ماده ۱۶ مقرر شماره ۹۶۱/۲۰۱۰ اتحادیه اروپا، دستور توقیف اموال و منابع اقتصادی و تحریم مسافرتی افراد مذکور در ضمیمه هفتم و هشتم را صادر کرد.^۲ در مقرر بعدی سال ۲۰۱۱ نام پنج نفر به این فهرست افزوده و نام ۱۶ نفر از افراد تحریم‌شده قبلی حذف شد.^۳ در مقرر بعدی، نام ۲۹ نفر به لیست تحریم اتباع ایرانی افزوده^۴ و در آخرین اقدام در سال ۲۰۱۳ نام ۹ نفر از جمله مدیران شبکه پرس تی وی به لیست تحریم اتحادیه اروپا اضافه شد.^۵

۲-۳. دولتها

شاید بتوان اولین نوع تحریم‌های یک‌جانبه علیه اشخاص حقیقی را تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه اتباع آمریکایی برای سفر به کوبا دانست که به دنبال تحریم وسیع این کشور در سال ۱۹۶۳ صورت گرفت.^۶ بعد از آن در راستای اجرای

^۱. این مسئله که آیا اتحادیه اروپا حق مقید کردن قطعنامه‌های شورای امنیت را دارد یا خیر، موضوعی مستقل است که در پرونده کادی و البرکات نزد دیوان دادگستری اروپایی (ECJ) مطرح بود. ن. ک:

Miša Zgonec-Rozej, Kadi & Al Barakaat v. Council of the EU & EC Commission: European Court of Justice Quashes a Council of the EU Regulation Implementing UN Security Council Resolutions, American Society of International Law, Vol. 12, Issue 22, 2008.

^۲. در ضمیمه هفتم، افراد ذکر شده، همان ۷۱ نفری هستند که شورای امنیت نیز تحریم‌شان کرده است. اما ضمیمه هشتم، نام ۳۰ نفر را به لیست تحریم‌های شورای امنیت افزوده و آن‌ها را از دریافت بیمه سلامت و بیمه مسافرتی محروم کرده است.

See: Council Regulation (EU) No 961/2010, On Restrictive Measures Against Iran And Repealing Regulation (EC) No 423/2007, October 25, 2010.

^۳. See: Council Implementing Regulation (EU) No 503/2011, Implementing Regulation (EU) No 961/2010 On Restrictive Measures Against Iran, May 23, 2011, article (1) and article (2).

^۴. See: Council Implementing Regulation (EU) No 1002/2011, implementing Article 12(1) of Regulation (EU) No 359/2011 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Iran, October 10, 2011.

^۵. See: Council Implementing Regulation (EU) No 206/2013, implementing Article 12(1) of Regulation (EU) No 359/2011 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Iran, March 11, 2013.

^۶. See: The Cuban Assets Control Regulations, 31 CFR Part 515 (the "Regulations"), were issued by the U.S. Government on July 8, 1963, available at:

قطعنامه‌های ضد تروریستی شورای امنیت سازمان ملل متحد علیه گروه القاعده، آمریکا، دستور توقیف اموال اشخاص حقیقی را که مرتکب اقدامات تروریستی یا تهدید به آن شده بودند صادر کرد.^۱ برخی دولت‌های عضو اتحادیه اروپا نیز قوانین مربوط به تحریم اشخاص متهم به تروریسم بین‌المللی را تصویب کرده‌اند.^۲

در رابطه با جمهوری اسلامی ایران، برای نخستین بار، آمریکا در تاریخ ۲۵ اکتبر ۲۰۰۷ لیست خود برای تحریم برخی اتباع ایرانی را منتشر کرد. این لیست که تحت فرمان شماره ۱۳۳۸۲ دولت آمریکا صادر شده است^۳ با تعیین مصادیق فرمان مزبور، پنج نفر از فرماندهان نظامی و سه نفر از مرتبطين با فعالیت‌های برنامه موشک‌های بالستیک را تحریم کرد که شورای امنیت قبلاً همگی را تحریم کرده بود. چند سال بعد، رئیس جمهوری آمریکا، "باراک اوباما"، در هفتم مهر ۱۳۹۰ در بیانیه‌ای خطاب به کنگره این کشور، هشت مقام ایرانی را به دلیل "نقض جدی و مداوم حقوق بشر" تحریم کرد. این تحریم، دارایی‌های این هشت ایرانی را داخل آمریکا در برمی‌گیرد و شهروندان آمریکایی را از هرگونه معامله تجاری با آنان منع می‌کند.

آخرین مورد تحریم‌های یک‌جانبه علیه اشخاص حقیقی، تحریم مسافرتی ۱۸ تبعه روسیه به اتهام نقض حقوق بشر بوده است.^۴ تحریم یک‌جانبه اشخاص حقیقی در حقوق بین‌الملل، توسط دولت‌های دیگر نیز دنبال شده که البته عمدتاً در راستای اجرای قطعنامه‌های شورای امنیت بوده است. از جمله می‌توان به تحریم‌های مالی

www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/cuba_tr_app.pdf

این تحریم بیشتر یک ممنوعیت قانونی محسوب می‌شود چرا که توسط یک دولت در رابطه با اتباع خود اعمال شده است. اما از آنجا که این ممنوعیت به دنبال تحریم اقتصادی کوبا اعمال شده، از آن به تحریم یاد می‌کنند.

1. Executive order 13224, September 25, 2001.

از نظر دولت آمریکا تحریم اشخاص متهم به تروریسم لزوماً به معنای شناسایی سازمان تروریستی یا دولت متبوع آنها نیست.

Sean D. Murphy, "International Law, the United States, and the Non-military War against Terrorism," *European Journal of International Law*, Vol. 14, No. 2, 2003, p. 348.

2. See: http://www.coe.int/t/dlapil/cahdi/un_sanctions.asp

^۳ این فرمان را جورج بوش در ۲۸ ژوئیه ۲۰۰۵ امضا کرده که شامل دستور تحریم نظامی و مالی ادوات تکثیر سلاح‌های جمعی و حمایت‌کنندگان آن می‌شود.

4. Executive order 13617, April 12, 2013.

انگلستان علیه القاعده^۱ و تحریم‌های مسافرتی انگلستان^۲ و استرالیا^۳ علیه اتباع کره شمالی اشاره کرد.

۳. مشروعیت تحریم اشخاص حقیقی از منظر حقوق بین‌الملل

در باره مشروعیت تحریم‌های چندجانبه باید به این نکته توجه داشت که مشروعیت اقدام سازمانی از یکسو، مبتنی بر حقوق بین‌الملل عمومی و از سوی دیگر، مبتنی بر صلاحیت‌ها و اختیارات آن سازمان بین‌المللی طبق اساسنامه آن است. ماده ۴۱ منشور ملل متحد، تحریم اشخاص حقیقی را در راستای حفظ یا اجرای صلح و امنیت بین‌المللی منع نکرده است. باین‌حال اشاره منشور به قطع روابط نظامی، اقتصادی و ارتباطی نشان می‌دهد تدوین‌کنندگان منشور، با نظر به تحریم دولت، آن را نگاشته‌اند و گرنه باید از مواردی چون تحریم مالی و مسافرتی نیز نام برده می‌شد. برخی معتقدند موارد مذکور در این ماده، احصایی نیست بلکه تمثیلی است و شورای امنیت برای رسیدن به هدف مذکور در ماده ۳۹ می‌تواند از هر روشی استفاده کند. باین‌حال، این اختیار به اصولی چون حسن‌نیت، عدم سوءاستفاده از حق و رعایت قواعد آمره محدود خواهد شد.^۴

در رابطه با اتحادیه اروپا صرفاً به تحریم کشورهای ثالث اشاره کرده و در خصوص تحریم افراد، به‌ویژه در مواردی که پیوندی با دولت نداشته باشند، اشاره صریح نداشته‌است. باین‌حال دیوان داگستری اروپا در قضیه "کادی و البرکات" با تفسیری کارکردی، اعمال تحریم علیه اشخاص حقیقی را در صلاحیت جامعه اروپا دانست.^۵ به همین دلیل بعداً مقرراتی مستقل برای تحریم اشخاص حقیقی در نظام اتحادیه اروپا به

1. Council Common Position of 15 November 1999 Concerning Restrictive Measures against the Taliban (1999/727/CFSP).

2. See: <https://www.gov.uk/arms-embargo-on-democratic-peoples-republic-of-korea-north-korea>

3. See: <http://www.dfat.gov.au/un/unsanctions/north-korea-bilat.html>

4. Bjorn Elberling, "The Ultra Vires Character of Legislative Action by Security Council is Unbound by Law," Leiden Journal of International Law, Vol. 12, 1999, p. 346.

5. The Court dismisses the appeals against the General Court's 'Kadi II' judgment, Press release No. 93/13, Luxembourg, 18 July 2013, p.2. available at:

<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-07/cp130093en.pdf>

تصویب رسید^۱ لذا برخلاف منشور ملل متحد، مقررات اتحادیه اروپا، تحریم اشخاص حقیقی را صریحاً در صلاحیت خود قرار داده است.

حقوق حاکم بر تحریم‌های یک‌جانبه، قواعد مربوط به اشخاص حقیقی، حقوق بین‌الملل عمومی و حقوق بین‌الملل بشر است. در این خصوص نیز باید بررسی کرد تحریم اشخاص حقیقی، چه اصولی از حقوق بین‌الملل را نقض کرده است. از آنجاکه اصول ناظر بر تحریم اشخاص حقیقی دولتی و غیردولتی متفاوت است در این پژوهش، تحریم‌ها علیه این اشخاص، جداگانه بررسی می‌شود.

۳-۱. تحریم اشخاص حقیقی با سمت‌های دولتی

برخی اشخاص مورد تحریم سازمان‌ها یا کشورها سمت‌های دولتی دارند. این تحریم در مواردی با نقض اصولی از حقوق بین‌الملل عمومی همراه است.

۳-۱-۱. اصل مصونیت اموال دولتی

برخی تحریم‌ها علیه اشخاص حقیقی با هدف توقیف اموال و دارایی‌های دولتی اعمال می‌شود. به‌طور مثال در قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران، بر توقیف حساب‌های مالی و سایر منابع اقتصادی تحت کنترل اشخاص دولتی دستور داده شده است.^۲ باید به تفاوت تحریم و مصادره اموال توجه داشت. درحالی‌که مصادره، سلب مالکیت از دولت یا شخص تعریف می‌شود، تحریم، صرفاً تعلیق مالکیت است. هر دو شکل مصادره و تحریم اموال دولتی فی‌نفسه مغایر با اصل مصونیت اموال دولتی به شمار می‌رود.

به نظر می‌رسد با توجه به ماده ۱۰۳ منشور، نقض اصل مصونیت اموال دولتی توسط شورای امنیت در قالب فصل هفتم منشور ملل متحد جایز باشد. در واقع ماده ۴۲ منشور، صریحاً از امکان توسل شورای امنیت به تحریم‌های اقتصادی سخن گفته و رعایت هرگونه اصلی از اصول حقوق بین‌الملل، فرع بر آن است. هرچند به نظر می‌رسد صلاحیت شورای امنیت در توسل به فصل هفتم منشور ملل متحد، مقید به رعایت

۱ . به‌طور مثال می‌توان به این مقررات در اتحادیه اروپا که اعمال تحریم علیه اشخاص و گروه‌های مرتبط با تروریسم بین‌المللی را جایز دانسته است، اشاره کرد:

Council Of The European Union 15579/03 (2003); Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy (2005); Council Of The European Union 10826/1/07 REV 1 (2007).

۲. UNSCR1737, 20 December 2006, para. 12.

قواعد آمره و اصول منشور ملل متحد است،^۱ اصل مصونیت اموال دولتی در زمره قواعد آمره و اصول منشور ملل متحد قرار نمی‌گیرد. باین حال چنانچه اصل مصونیت اموال دولتی از جمله اصول حقوق بین‌الملل عرفی تلقی شود می‌توان گفت این اصل، خارج از دایره تعهدات قطعنامه‌های شورای امنیت قرار می‌گیرد، چه آنکه ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد، صرفاً به تفوق تعهدات ناشی از منشور بر سایر «تعهدات قراردادی» اشاره دارد. همان طور که کمیسیون حقوق بین‌الملل در شرح ماده ۳ پیش‌نویس کنوانسیون مواد مصونیت قضایی دولت و اموال آن مورخ ۱۹۹۱ به احتمال عرفی بودن سایر اشکال مصونیت دولتی (غیر از مصونیت دیپلماتیک) اشاره کرده است.^۲

تحریم یک‌جانبه اموال دولتی در ظاهر، مغایر با مفاده ماده ۱۹ طرح پیش‌نویس این کنوانسیون است که توقیف اموال دولتی را ممنوع می‌داند. اما مصادیق اموال دولتی که در این ماده ذکر شده مواردی است که اصولاً نمی‌تواند در اختیار اشخاص حقیقی باشد. این موارد شامل اموال بانکی برای امور دیپلماتیک، اموال بانک مرکزی، اموال نظامی و اموال فرهنگی است. باین حال اموال بانکی برای امور دیپلماتیک و اموالی که برای مقاصد نظامی در نظر گرفته شده‌اند می‌تواند به نام شخص حقیقی دارای سمت دولتی باشد. به‌طور مثال برخی تحریم‌های مالی آمریکا علیه فرماندهان نظامی ایران با هدف جلوگیری از معاملات نظامی است که با ظاهر بند (ب) ماده ۱۹ مغایرت دارد. در هر صورت، این کنوانسیون اکنون لازم‌الاجرا نشده و برخی از دولت‌ها آن را امضا نکرده‌اند. در مقابل، برخی کشورها همچون ایالات متحده، کانادا، انگلستان و استرالیا، قانونی با عنوان مصونیت دولت‌های خارجی^۳ به تصویب رسانده‌اند که اعمال صلاحیت

۱. در قضیه بوسنی، قاضی لاترپاکت در نظر جداگانه خود در خصوص ماده ۱۰۳ منشور بیان کرد: «هرچند ماده ۱۰۳ می‌تواند به شورای امنیت در موارد تعارض تصمیماتش با تعهدات اجرایی یک معاهده باری می‌رساند، نمی‌تواند به تعارض بین این تصمیمات و قواعد آمره کمکی کند.»

Lauterpakht separate opinion, ICJ Report, 1993, pp. 325-440

برای مطالعه بیشتر، ن. ک: دارانی، علی‌اکبر، تحریم اقتصادی در چارچوب منشور سازمان ملل متحد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۳. در خصوص محدودیت‌های شورای امنیت در اعمال اختیارات، ن. ک: شایگان، فریده، شورای امنیت و مفهوم صلح و امنیت بین‌المللی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۰، صص. ۸۲-۴۵.

2. Draft articles on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, with commentaries, 1999, p. 21.

ماده ۳ بیان می‌دارد: «این مواد به مزایا و مصونیت‌های دولتی طبق حقوق بین‌الملل لطمه‌ای نمی‌زند...»

3. Foreign Sovereign Immunities Act

نسبت به اموال دولت‌های خارجی را منع می‌کند. باین‌حال، دولت ایالات متحده در قانون خود، سازمان‌ها و افراد حامی تروریسم بین‌المللی را از مصونیت قضایی مستثنا کرده است.^۱ در هر صورت، تحریم مالی برخی مسئولان ایرانی، نه به استناد حمایت از تروریسم بین‌المللی بلکه به استناد فعالیت‌های هسته‌ای است که نمی‌تواند در چارچوب حقوق داخلی آمریکا توجیه شود.

۳-۱-۲. اصل مصونیت دیپلماتیک و کنسولی

مصونیت‌های دیپلماتیک و کنسولی در کنوانسیون وین راجع به روابط دیپلماتیک مورخ ۱۹۶۱ و کنوانسیون راجع به حقوق و مزایای روابط کنسولی مورخ ۱۹۶۳ به رسمیت شناخته شده است. این مصونیت، شامل مصونیت از تعرض (آزادی رفت‌وآمد)، مصونیت از بازداشت و مصونیت اموال‌شان می‌شود. با توجه به مصونیت‌های مأمورین دیپلماتیک و کنسولی در این معاهدات، تحریم اشخاص حقیقی به صورت یک‌جانبه یا چندجانبه ممکن است در جنبه‌های مختلف با این تعهدات تعارض یابد. به‌عنوان مثال درباره تحریم اتحادیه اروپا علیه اشخاص ایرانی که مشمول تحریم‌های شورای امنیت نیستند آمده است که باید حساب‌ها، منابع مالی و اقتصادی تحت کنترل ایشان توقیف شود.^۲ چنانچه این افراد اکنون از اعضای هیئت دیپلماتیک باشند یا بعد از پایان دوران خدمت به‌عنوان سفیر یا اعضای هیئت دیپلماتیک به کشورهای خارجی معرفی شوند تعارض این اقدامات یک‌جانبه با اصل مصونیت دیپلماتیک و کنسولی مشخص خواهد شد. لازم به ذکر است این مصونیت، صرفاً محدود به اعضای دیپلماتیک نیست بلکه سران کشورها و دولت‌ها و نمایندگان‌شان نیز طبق حقوق بین‌الملل عرفی از مصونیت برخوردارند.^۳ لذا جلوگیری از مسافرت این افراد یا توقیف اموال‌شان به استناد تحریم یک‌جانبه، مغایر تعهدات بین‌المللی دولت در ارتباط با مصونیت از تعرض و مصونیت از رسیدگی و اجرا خواهد شد.^۴

^۱. See: Crowell & Moring attorneys, "The Foreign Sovereign Immunities Act 2010 Year in Review," 2011, p. 27, available at: <http://www.crowell.com/files/the-foreign-sovereign-immunities-act-2010-year-in-review.pdf>.

^۲. See: Council Regulation (EU) No 961/2010, Article 16(2)

^۳. See: Dapo Akande, and Sangeeta Shah, "Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts," European Journal OF International Law, Vol. 21, No. 4, 2010, pp. 815-852.

^۴. در سال‌های اخیر، این عرف بین‌المللی در حال شکل‌گیری است که مصونیت دیپلماتیک و کنسولی در رابطه با جرایم بین‌المللی جایگاهی ندارد. لذا توقیف اموال و تحریم مسافرتی اشخاص متهم به

در رویه بین‌المللی نیز به مصونیت اموال و حساب‌های دیپلماتیک توجه شده است. مجلس اعیان انگلستان در پرونده شرکت آکوم علیه جمهوری کلمبیا^۱ چنین اذعان کرد که طبق قانون مصونیت دولت انگلستان ۱۹۷۸^۲ حساب جاری در بانک تجاری برای مأموریت دیپلماتیک، مصونیت دارد تا زمانی که کشور خارجی برای ایفای تعهدات تجاری از این حساب استفاده کند.^۳ به نظر می‌رسد کشور پذیرنده از پذیرش کسانی که در فهرست تحریم هستند به‌عنوان سفیر و کارکنان سفارت، خودداری کند و لذا تعارض اصل مصونیت دیپلماتیک و کنسولی با تحریم مسافرتی اشخاص حقیقی، عملاً زمانی اتفاق می‌افتد که شخص پیش از تحریم، در سمت دیپلماتیک یا کنسولی مشغول فعالیت بوده است.

۳-۱-۳. تعهدات ناشی از موافقت‌نامه مقرر

موافقت‌نامه مقرر، موافقت‌نامه‌ای دوجانبه است که حقوق و تعهدات دولت میزبان و سازمان بین‌المللی در ارتباط با اماکن سازمان و گاهی در خصوص اموال، آرشیو و پرسنل آن را دربرمی‌گیرد.^۴ ماهیت این موافقت‌نامه، تسهیل انجام امور سازمان‌های بین‌المللی و اعطای یک‌سری حقوق و امتیازات برای این سازمان‌ها از جمله اجازه ورود افراد تبعه کشورهای عضو سازمان‌های بین‌المللی به مقرر این سازمان‌هاست.^۵ به‌عنوان مثال در مواد ۱۱ و ۱۳ موافقت‌نامه مقرر بین ایالات متحده و سازمان ملل متحد، این کشور متعهد شده است که به هیئت‌های نمایندگی کشورها نزد سازمان ملل برای انجام وظایف رسمی خود، کارکنان و نمایندگان رسمی سازمان ملل یا سازمان‌های تخصصی وابسته به آن، مشاوران تخصصی و اشخاصی که به فراخور از سوی سازمان دعوت می‌شوند، اجازه ورود و ماندن در قلمرو خود را بدهد. با توجه به این مواد، این نتیجه به دست می‌آید که این کشور، حتی اگر افراد و گروه‌هایی را که از سوی سازمان ملل دعوت

تروریسم بین‌المللی با استناد به این موضوع صورت می‌گیرد. باید توجه داشت که در اینکه تروریسم بین‌المللی، جرم بین‌المللی است یا خیر، تردید وجود دارد:

Rene Vark, "Personal Inviolability and Diplomatic Immunity in Respect of Serious Crimes," *Juridica International*, Vol. VIII, 2003, p. 110.

1. *Alcom Ltd v. Republic of Colombia*
2. *The State Immunity Act 1978*.
3. *Malcom Shaw, Public International Law, Cambridge Press, Sixth Edition, 2008, p. 761*.

۴. بیگزاده، ابراهیم، حقوق سازمان‌های بین‌المللی، مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۹۱، ص. ۲۲۷.

۵. موسی زاده، رضا، سازمان‌های بین‌المللی، نشر میزان، چاپ چهاردهم، ۱۳۸۸، ص. ۴۵.

یا استخدام می‌شوند تحریم کرده باشد یا حتی کشور متبوعشان را به رسمیت نشناسد، نمی‌تواند مانع ورود آنان به مقر سازمان ملل شود.^۱ این مسئله در بیانیه سخنگوی دبیرکل در ۲۲ اکتبر ۱۹۸۸ نیز ذکر شده است.^۲

تحریم‌های مسافرتی شورای امنیت علیه اشخاص، می‌تواند در تعارض با مزایا و مصونیت‌هایی باشد که در موافقت‌نامه‌های مقر در نظر گرفته شده است.^۳ باید توجه داشت تحریم اشخاصی که متصدی سمت‌های دولتی هستند، صرفاً ناظر به شخص ایشان است، نه سمتی خاص که بر عهده دارند و با پایان دوران خدمت رسمی، تحریم به شخص بعدی که متصدی سمت می‌شود منتقل نمی‌شود. به نظر می‌رسد تحریم شورای امنیت علیه اشخاص حقیقی ایرانی، ناظر به شخصیت حقیقی این افراد است^۴ چرا که جز در خصوص برخی دانشمندان هسته‌ای، شورای امنیت تاریخی را برای انقضای مدت تحریم این اشخاص مشخص نکرده است. حال اگر یکی از این اشخاص تحریم شده همچون رئیس سابق سازمان انرژی هسته‌ای ایران که در لیست تحریم‌های چندجانبه و یک‌جانبه قرار دارد، سمتی بین‌المللی بر عهده بگیرد، احتمال تعارض میان اصول وجود خواهد داشت.

تعهدات موافقت‌نامه مقر، ناشی از ماده ۱۰۵ منشور است و لذا نمی‌توان برای رفع تعارض تعهدات ناشی از قطعنامه‌های تحریم شورای امنیت و تعهدات ناشی از

۱. ن. ک. نظر مشورتی مورخ ۲۶ آوریل ۱۹۸۸ در قابلیت اجرای تعهد به داوری بر اساس بخش ۲۱ موافقت‌نامه ۲۶ ژوئن ۱۹۴۷ مقر سازمان ملل متحد در خصوص کارکنان دفتر سازمان ساف (سازمان آزادی‌بخش فلسطین) در آرا و دیوان بین‌المللی دادگستری، نظریات مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری، ترجمه محمدرضا ضیایی بیگدلی و همکاران، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۸، جلد دوم، ص. ۲۳.

۲. سخنگوی دبیرکل در ۲۲ اکتبر، بیانیه‌ای به این مضمون صادر کرد که بخش‌های ۱۱-۱۳ موافقت‌نامه مقر، تعهد قراردادی برای ایالات متحده ایجاد می‌کند تا به کارکنان هیئت نمایندگی کشورها نزد سازمان ملل اجازه دهد به‌منظور انجام وظایف رسمی خود، وارد ایالات متحده شوند و در این کشور بمانند. همان، ص. ۲۳.

۳. UN Security Council Resolution 1521, para. 4 (a) against Ex-president of Liberia and UN Security Council

Resolution 1803 para. 5, UN Security Council Resolution 1929, para 10, against Iran and UN Security Council Resolution 2048 against Gina-Bissau

۴. همان طور که در ضمیمه‌های قطعنامه‌های ۸۰۳ و ۱۹۲۹ نام اشخاص ذکر شده است و این تحریم‌ها بر خود اشخاص بار شده نه بر سمت آنان (گرچه سمت آنان در ضمیمه‌ها اشاره شده). این نکته زمانی پذیرفتنی می‌شود که توجه کنیم کمیته‌های تحریم شورای امنیت از اصطلاح «individuals» در معرفی این افراد استفاده می‌کنند.

موافقت‌نامه مقرر، به ماده ۱۰۳ منشور ملل متحد متوسل شد چرا که هر دو تعهد، ناشی از منشور محسوب می‌شوند. طبق ماده ۱۱ موافقت‌نامه مقرر بین سازمان ملل و ایالات متحده، این کشور نباید از ورود هیئت‌های نمایندگی و سایر افرادی که از سوی سازمان ملل دعوت می‌شوند، جلوگیری کند. این افراد شامل نمایندگان و مسئولان کشورهای عضو سازمان ملل یا سازمان‌های تخصصی، متخصصین پروژه‌های سازمان ملل یا سازمان‌های غیردولتی مورد شناسایی سازمان ملل متحد برای مشورت به سازمان ملل و سایر اشخاصی است که سازمان ملل یا سازمان‌های تخصصی به مقرر دعوت می‌کند.

ممکن است هریک از افرادی که در فهرست تحریم‌های شورای امنیت قرار گرفته‌اند در آینده در یکی از این سمت‌های رسمی مشغول کار شوند. طبق آیین‌نامه داخلی مجمع عمومی، ممکن است اعضای سازمان برای سخنرانی^۱ یا شرکت در جلسات^۲ یا دفاع از طرح‌ها و پیشنهادهای خود^۳ در سازمان حضور یابند یا این حضور به دعوت مجمع عمومی یا شورای امنیت صورت گرفته باشد. حال اگر فردی که برای حضور در سازمان ملل متحد یا سازمان‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد (که شامل ۱۶ سازمان است) آماده می‌شود در زمره کسانی باشد که قطعنامه شورای امنیت او را تحریم مسافرتی کرده باشد، تعارض میان دو تعهد ناشی از سازمان ملل متحد رخ خواهد داد. هرچند آمریکا طبق قطعنامه شورای امنیت، متعهد به عدم همکاری با چنین شخصی است، عدم صدور روادید برای وی، مسئولیت بین‌المللی آمریکا طبق موافقت‌نامه مقرر را به دنبال خواهد داشت.

تعارض تعهد به اعمال تحریم مسافرتی شخص با تعهدات ناشی از موافقت‌نامه‌های مقرر سایر سازمان‌های بین‌المللی (غیر از سازمان ملل متحد) محل تأمل است چرا که از یک سو می‌توان گفت تعهدات ناشی از منشور ملل متحد، طبق ماده ۱۰۳ منشور بر سایر معاهدات بین‌المللی اعم از موافقت‌نامه مقرر تفوق دارد و از سوی دیگر می‌توان استدلال کرد که هر سازمان بین‌المللی، شخصیت حقوقی مستقلی از سازمان ملل متحد دارد و چنانچه مصونیت نمایندگان سازمان در اساسنامه آن سازمان قید شده

^۱. Rules of procedure of General Assembly, rule 68.

^۲. Ibid, rule 43.

^۳. Ibid, rules 89 and 129.

باشد نمی‌تواند تحت تأثیر قطعنامه‌های شورای امنیت ملل متحد قرار گیرد.^۱ در هر صورت، تعهدات ناشی از این موافقت‌نامه‌های مقرر با تحریم مالی و مسافرتی یک‌جانبه دولت‌ها علیه اشخاص حقیقی در تعارض است. به‌طور مثال تحریم مسافرتی برخی اتباع عربی و کره شمالی توسط انگلستان، مغایر با تعهدات این دولت، ناشی از موافقت‌نامه مقرر سازمان بین‌المللی دریاها (که مقرر آن در لندن است) تلقی می‌شود.

۳-۲. تحریم اشخاص حقیقی بدون سمت‌های دولتی

به استناد ماده ۲۴ منشور ملل متحد، شورای امنیت باید بر اساس اهداف و اصول منشور ملل متحد عمل کند. علاوه بر این رعایت حقوق بین‌الملل عام و از جمله حقوق بشر از جمله قیودات عمل شورای امنیت مطرح شده است.^۲ احترام به رعایت و تضمین حقوق بشر از سوی دولت‌های عضو جامعه بین‌المللی، امری است که در همه حال، حتی در مبارزه با تروریسم بین‌المللی نیز پذیرفته شده است.^۳ تحریم اشخاص حقیقی که سمت‌های دولتی ندارند با برخی اصول حقوق بشر در تعارض است.^۴ باید توجه داشت تحریم اشخاص حقیقی دولتی به‌طور موازی موجب تحریم جایگاه حقیقی این افراد نیز می‌شود. به‌همین دلیل، این تحریم‌ها می‌تواند ناقض اصل «تحریم هوشمند»^۵ و «انسانی کردن تحریم»^۱ تلقی شود.^۲

۱. بر همین اساس نمی‌توان گفت که حضور شهود در دیوان بین‌المللی کیفری که در ماده بند ۴ ماده ۴۸ اساسنامه مقرر اساسنامه این سازمان قید شده است، تحت تأثیر قطعنامه‌های شورای امنیت قرار می‌گیرد و کشورهای عضو دیوان، ملزم به ممانعت از عبور شخص تحریم‌شده از کشورشان برای حضور در دیوان هستند.

۲. See: De Wet, Human Rights Limitations to Economic Enforcement Measures Under Article 41 of the United Nations Charter and the Iraqi Sanctions Regime, Leiden Journal of International Law, No. 14, 2001, p. 284.

۳. See: Gabriele Porretto, op.cit.

۴. گزارشگر حقوق بشر اتحادیه اروپا در گزارش خود، تحریم‌های سازمان ملل و اتحادیه اروپایی را نقض حقوق اساسی بشر اشخاص تحریم‌شده بیان کرد.

Rapporteur: Mr Dick Marty United Nations Security Council and European Union blacklists, Committee on Legal Affairs and Human Rights, , 16 November 2007, para 57. Available at: <http://assembly.coe.int/ASP/APFeaturesManager/defaultArtSiteView.asp?ID=717>

۵. See: Daniel W. Drezner, How Smart are Smart Sanctions?, Department of Political Science, University of Chicago, International Studies Review, No. 5,

مجمع عمومی با تأیید این مطلب، در قطعنامه ۶۳/۱۸۵ کشورها را تشویق کرد تا در اجرای تعهدات بین‌المللی در تهیه فهرست اشخاص مورد تحریم به اتهام تروریسم بین‌المللی، تضمین‌های کافی برای حقوق بشر را نیز در نظر گیرند.^۳ در اینجا به تعارض تحریم اشخاص حقیقی بدون سمت دولتی یا اشخاص حقیقی با سمت دولتی اما بعد از پایان دوران خدمت، با برخی اصول حقوق بشر اشاره می‌شود.

۳-۲-۱. اصل آزادی رفت‌وآمد

آزادی رفت‌وآمد و حق انتخاب اقامتگاه (به‌عنوان حق فرعی آزادی رفت‌وآمد) یکی از حقوق بشر است که در ماده ۱۲ میثاق حقوق مدنی و سیاسی ذکر شده است. اما برخلاف آنچه به نظر می‌رسد این حق، صرفاً ناظر به آزادی رفت‌وآمد در قلمرو ملی است و به رفت‌وآمد بین‌المللی ارتباطی ندارد. در واقع، هیچ حق بین‌المللی بشری در خصوص حق افراد برای ورود به کشوری دیگر به‌جز کشور متبوع خود وجود ندارد.^۴ تحریم مسافرتی اشخاص حقیقی از سوی شورای امنیت و دولت‌ها اصولاً ناظر به ممنوعیت ورود

2003, pp. 107–110. See Also: Peter L. Fitzgerald, Smarter “Smart” Sanctions, available at:

^۳ **Penn State International Law Review**, Vol. 26, No. 1, 2007, pp. 37-56.

^۱. See: Marcin Menkes, Effectiveness as a Constraint to International Trade Sanctions Legality, p. 12. Available at:

www.etsg.org/ETSG2009/papers/menkes.pdf.

^۲. See: G.L. Burci, Interpreting the Humanitarian Exceptions through the Sanctions Committees, in: United Nations Sanctions and International Law, Gowlland-Debbas, Graduate Institute of International Studies, The Hague: Kluwer Law International, 2001; R. Wessel, Debating the ‘Smartness’ of Anti-Terrorism Sanctions: The UN Security Council and the Individual Citizen, in: Legal Instruments in the Fight Against International Terrorism: A Transatlantic Dialogue, Beställd Coutts, 2005, p. 633.

^۳. General Assembly Resolution 63/185 (2009)

گزارشگر ویژه در خصوص ترویج و حمایت از حقوق بشر در مبارزه با تروریسم به این موضوع توجه کرده است.

Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, August 2008, UN Doc. A/63/223

^۴. See: Noah Birkhäuser, Sanctions of the Security Council Against Individuals – Some Human Rights Problems, www.statewatch.org/terrorlists/docs/Birkhauser.PDF

این افراد به کشور خود و نه کشور متبوع آن‌هاست. لذا نمی‌توان این تحریم را مغایر اصل آزادی رفت‌وآمد مندرج در میثاق حقوق مدنی و سیاسی دانست.

از سوی دیگر ماده ۲ پروتکل چهارم الحاقی به کنوانسیون حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی اتحادیه اروپا مورخ ۱۹۵۰ نیز به حق آزادی رفت‌وآمد اشاره کرده‌است. این کنوانسیون به حقوق دیگری نظیر حق بر حریم خصوصی،^۱ حق بر شهرت^۲ و حقوق خانوادگی^۳ نیز اشاره داشته‌است که تحریم مسافرتی می‌تواند به این حقوق لطمه زند.^۴ تحریم مسافرتی از سوی دولت‌های عضو اتحادیه اروپا، مغایر با تعهد این دولت‌ها طبق کنوانسیون حقوق بشر اروپایی است.^۵ باید توجه داشت برخلاف اصل نسبی بودن معاهدات که صرفاً دولت‌های عضو کنوانسیون، امکان طرح مسئولیت نسبت به آن را دارند در خصوص نظام‌های منطقه‌ای حقوق بشر، امکان طرح مسئولیت از سوی اتباع دول ثالث نیز وجود دارد و لذا امکان طرح دعوا از سوی اشخاص تحریم‌شده در دیوان اروپایی حقوق بشر یا دیوان دادگستری اروپا وجود خواهد داشت.^۶

تحریم مسافرتی همچنین می‌تواند مستقیم بر حق بر سلامت^۷ و حق بر حیات^۸ در مواردی که به کمک‌های پزشکی نیاز باشد، اثرگذار باشد.^۹ به‌طور مثال در قضیه سیرالئون، تحریم‌های اتخاذ شده برای فردی که مورد تحریم مسافرتی قرار گرفته بود برای دسترسی او به درمان‌های پزشکی برداشته شد. باین‌حال فرد موردنظر به دلیل تعلل چندماهه کمیته تحریم شورای امنیت برای اخذ تضمین و محافظت از او فوت

¹. Right to privacy

². Right to reputation

³. Family rights

⁴. Noah Birkhäuser, op.cit. p.3.

⁵. Dick Marty, op.cit. para 4.

⁶. See: Smantha Miko, *Al-Skiini v. United Kingdom and Extraterritorial Jurisdiction under the European Convention for Human Rights*, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 35, 2013, pp. 63-79.

⁷. ICESCR, (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966), Article. 12

⁸. ICCPR(International Covenant on Civil and Political Rights December 1966) Article. 6; ECHR (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 4 November 1950). Article1.

⁹. See: Finnur Magnusson, *Targeted Sanctions And Accountability Of The United Nations' Security Council*, 2008, available at http://ils.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/legal_studies/student_paper/SC_Terrorist_List_Finnur_Magnusson.pdf

کرد.^۱ از آنجاکه حق حیات در زمره قواعد آمره قرار گرفته است برخی معتقدند تخطی از قطعنامه شورای امنیت در مواردی که حیات شخص مورد تحریم در خطر باشد ممکن است.^۲ مقررات اتحادیه اروپا به همین دلیل، تحریم مسافرتی اشخاص حقیقی را در موارد نیازهای اساسی انسانی و انجام وظایف مذهبی مستثنا کرده است.^۳

۳-۲-۲. حق مالکیت خصوصی

حق بر مالکیت یا حق بر دارایی^۴ ناظر به مالکیت خصوصی افراد است. این حق در اعلامیه جهانی حقوق بشر و کنوانسیون‌های حقوق بشر اروپایی، آفریقایی و آمریکایی به رسمیت شناخته شده اما در میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به آن اشاره‌ای نشده است. شورای امنیت در قطعنامه‌های مختلف دارایی‌های شخصی افراد را نشانه رفته است که با ظاهر بند ۳ ماده ۱ منشور ملل متحد در خصوص احترام به حقوق بشر مغایر است. به همین دلیل، زمانی که شورای امنیت، رژیم سابق عراق را تحریم اقتصادی کرد، دولت سوئیس از اجرای قطعنامه به دلیل نقض حقوق بشر امتناع ورزید.^۵ با این حال حق بر مالکیت خصوصی اکنون در سطح منطقه‌ای مانده و به قاعده حقوق بین‌الملل عام تبدیل نشده است.

در مقابل تحریم مالی افراد از سوی سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای مانند اتحادیه اروپا، اتحادیه آفریقا و سازمان کشورهای آمریکایی یا از سوی دولت‌های عضو آن‌ها مغایر با تعهدات حقوق بشری منطقه‌ای از جمله حق بر مالکیت خصوصی است. هرچند در گذشته رویکرد دیوان اروپایی حقوق بشر این بود که نقض حق بر مالکیت خصوصی، فرع بر منافع جمعی دیگری از جمله صلح در منطقه است،^۶ اخیراً دیوان دادگستری اروپا در قضیه کادی و البرکات، رویکردی متفاوت اتخاذ کرد. در این قضیه، اجرای تحریم‌های مالی شورای امنیت علیه گروه‌های تروریستی القاعده توسط اتحادیه اروپا مطرح بود که منجر به توقیف اموال یاسین عبدالله‌عزالدین القادی از اتباع عربستان

¹. Annual Report of the Sierra Leone Sanctions Committee, UN Doc. S/2004/266, February 27, 2004, para 13-14.

². Noah Birkhäuser, op.cit.p.14.

³. See: Council Decision 2007/140/CFSP, July 26, 2010, Article 19 (7).

⁴. Right to property

⁵. Noah Birkhäuser, op.cit.p.7.

⁶. Frank Schorkopf, The European Court of Human Rights' Judgment in the Case of Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ireland, German Law Journal, Vol. 06, No. 09, 2005, p. 1255.

شده بود. دیوان با استناد به ماده مربوطه در کنوانسیون اروپایی حقوق بشر معتقد بود نقض حق مالکیت خصوصی توسط شورای امنیت، مجوزی برای نقض این حق بشری در سطح منطقه‌ای نیست.^۱ بر این اساس، تحریم اموال برخی اتباع ایرانی از سوی اتحادیه اروپا در تعارض با ماده ۱ پروتکل الحاقی به کنوانسیون اروپایی حقوق بشر در خصوص حق بر مالکیت خصوصی است.

۳-۲-۳. اصل دسترسی به عدالت

اصل دسترسی به عدالت^۲ یا حق بر رسیدگی عادلانه^۳ یکی از اصول حقوق بشر است که در ماده ۱۴ میثاق حقوق بشر مدنی و سیاسی و سایر اسناد منطقه‌ای تأیید شده که شامل حق بر اطلاع، حق بر دفاع و حق بر تجدیدنظر قضایی می‌شود. طبق این اصل لازم است تا امکان بررسی قضایی تصمیمات موجد تحدید حقوق افراد توسط دولت‌ها فراهم شود. هرچند دولت‌های عضو سازمان ملل متحد طبق ماده ۲۵ منشور ملل متحد، متعهد به اجرای تحریم‌های علیه اشخاص هستند، طبق تعهدات حقوق بشری خود نیز ملزم به تجدیدنظر این تصمیمات علیه اشخاص در مواردی که به محاکم ملی آن‌ها رجوع می‌شود، هستند. به همین دلیل شورای امنیت با تشکیل کمیته‌های تحریم تلاش کرده است تا تحریم اشخاص خصوصی را مورد نظارت و بازنگری قرار دهد و حق بر دسترسی عادلانه را در سازوکار داخلی خود وارد سازد. این کمیته‌ها که به‌عنوان *آمبودزمان*^۴ عمل می‌کنند طبق قواعدی، نام افراد مورد تحریم قطعنامه‌های شورای امنیت را درج یا حذف می‌کنند.

1. Turkuler Isiksel, Fundamental Rights in the EU after Kadi and Al Barakaat, European Law Journal, Vol. 16, Issue 5, 2010, pp. 551-577.

2. Access to justice

3. Right to due process

۴. آمبودزمان (Ombudsman) تأسیس رابط میان عموم و نهاد سیاسی در سطوح ملی یا بین‌المللی است. به‌عنوان مثال، دادستان یا مدعی‌العموم در اکثر نظام‌های ملی به‌عنوان آمبودزمان رابط میان مردم و قوه قضاییه عمل می‌کند. این سازوکار در سازمان ملل متحد، نخستین بار به‌موجب پاراگراف ۱۹ قطعنامه ۱۹۰۴ شورای امنیت در رابطه با القاعده ایجاد شد که بعداً با تشکیل سایر کمیته‌های تحریم برای اتباع سایر کشورهای مورد تحریم نیز این امکان فراهم شد. به کمک این نهاد، افراد می‌توانند از مقام تحریم‌کننده بخواهند نام ایشان را به دلیل ناعادلانه بودن یا اشتباه در تحریم از لیست تحریم خارج کند. نهاد تحریم‌کننده نیز پس از بررسی، اگر فرد درخواست‌کننده به‌ناحق یا به اشتباه، تحریم شده باشد نام او را از لیست تحریم خارج می‌کند. اکنون این تأسیس، هم در شورای امنیت و هم در اتحادیه اروپا وجود دارد.

برای هرچه عادلانه‌تر شدن رسیدگی در این کمیته‌های تحریم، قواعدی تعیین شده است از قبیل امکان گفت‌وگوی مستقیم میان آمبودزمان با شخص تحریم‌شده، ارائه برنامه زمان‌بندی‌شده برای رسیدگی مشخص شدن نتیجه نهایتاً تا شش ماه (و در برخی موارد ۱۸ ماه)، الزام آمبودزمان به ارائه استدلال‌ات در موارد رد درخواست شخص تحریم‌شده، مطلع کردن شخص تحریم‌شده از روند رسیدگی و انتشار عمومی اطلاعات قابل انتشار از سوی کمیته تحریم. در حال این کمیته اجازه بازنگری در تصمیمات را ندارد.^۱

هرچند شورای امنیت تلاش کرد با ایجاد یک نهاد شبه‌قضایی، حق بر دادرسی عادلانه را محقق سازد، نتوانست رضایت بسیاری از نهادهای حقوقی و دولتی را جلب کند. اولاً تشکیل کمیته‌های تحریم، تعهد ناشی از قطعنامه‌های تحریم نبوده بلکه صرفاً تعهد سیاسی است.^۲ ثانیاً کمیته‌های تحریم اسناد مربوط به تحریم اشخاص را منتشر نمی‌سازند که این امر، مانعی در تجدیدنظر قضایی از سوی محاکم ملی و منطقه‌ای می‌شود.^۳ ثالثاً در صلاحیت شورای امنیت برای تشکیل نهادهای قضایی و شبه‌قضایی تردیدهایی وجود دارد.^۴ به همین دلیل دادگاه دادگستری اروپا در قضیه کادی معتقد است که «شورای امنیت هنوز نتوانسته یک نهاد مستقل و بی‌طرف ایجاد کند که مسئولیت رسیدگی به اقدامات کمیته‌های تحریم علیه اشخاص را به عهده بگیرد».^۵

See: Machiko Kanetake, Enhancing Community Accountability of the Security Council Through Pluralistic Structure: The Case of the 1267 Committee, Max Planck Yearbook Of United Nations Law, Vol. 12, 2008, pp. 113-175; Imelda Tappeiner, The Fight Against Terrorism. The Lists and the Gaps, Utrecht Law Review, Vol. 1, No. 1, 2005, pp. 97-125.

1. Lisa Ginsborg and Martin Scheinin, You Can't Always Get What You Want: The Kadi II Conundrum and the Security Council 1267 Terrorist Sanctions Regime, Essex Human Rights Review, Vol. 8, 2011, pp.7-19.

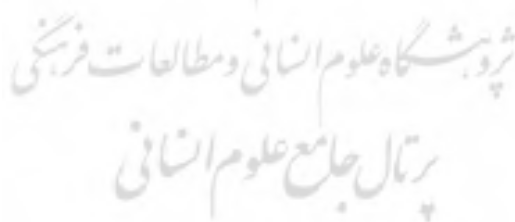
2. Lisa Ginsborg and Martin Scheinin, Judicial powers, due process and evidence in the Security Council 1267 Terrorist Sanctions Regime: the Kadi II conundrum, EUI Working Paper RSCAS 2011/44, 2011, p.7.

3. Farnaz Mirshahi, The UN 1267 Sanctions Regime: Due Process and Intelligence Evidence, 2012, Available at: https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/33432/1/Mirshahi_Farnaz_201211_LLM_thesis.pdf

4. Lisa Ginsborg and Martin Scheinin, op .cit.

5. Case T-85/09, Yassin Abdullah Kadi v. European Commission, General Court of the European Union, 30 September 2010.

لذا در سال‌های اخیر برخی نهادهای منطقه‌ای و ملی، به استناد نقض اصل دادرسی عادلانه، در قطعنامه‌های تحریم شورای امنیت، بازنگری کرده‌اند. دادگاه تجدیدنظر انگلستان نیز در قضیه احمد، استدلال کرد که تبعیت انگلستان از قطعنامه‌های تحریمی شورای امنیت علیه افراد که مغایر اصولی از حقوق بشر است تا جایی ضروری تلقی می‌شود که پارلمان انگلستان این اصول را در رابطه با افراد تحریم‌شده مستثنا کرده باشد.^۱ از نظر این دادگاه، به‌رغم پیشرفت‌های شورای امنیت برای تضمین حقوق اشخاص، نمی‌توان گفت جبران خسارت قضایی مؤثر^۲ در این رابطه فراهم شده است. این دادگاه از نظریه دوگانگی حقوقی در تعارض میان قطعنامه‌های شورای امنیت و اصول حقوق بشر مورد پذیرش انگلستان تبعیت کرده است.^۳ تعارض تعهد به تحریم اشخاص حقیقی از سوی شورای امنیت با حق دسترسی به عدالت در قضایای دیگر، همچون قضیه کادی و البرکات در دیوان دادگستری اروپا و صیادی در دادگاه بلژیک نیز به نفع حقوق بشر، حل شده است.^۴

1. HM Treasury v Ahmed (and others) [2008] EWHC 869 (Admin), [2008] 3 All ER 361.
2. effective judicial remedy
3. Joe Stevens, "Implementing 'Targeted' UN Sanctions in the UK: Is Freezing of Terrorist Assets Giving Fundamental Rights the Cold Shoulder?", Journal of Terrorism Research, Vol. 3, Issue 2, 2012, p.9.
4. See: Sayadi and Vinck v. Belgium (Communication No. 1472/2006).

نتیجه

تحریم بین‌المللی چندجانبه و یک‌جانبه در طول تاریخ حقوق بین‌الملل، کشورهای بسیاری را هدف قرار داده است. تحریم‌های بین‌المللی در شکل سنتی، دولت‌ها را در تمامیت خود مورد هدف قرار می‌دادند. این امر موجب می‌شد تا تأثیر تحریم بر متخلفین اصلی که مسئولین دولتی بودند کمتر باشد و تأثیر بر شهروندان نیز گزارش شود. به همین دلیل در نسل جدید تحریم‌های بین‌المللی که از آن به تحریم‌های هوشمند یاد می‌شود، دیگر نه «دولت‌های مسئول» بلکه «مسئولین دولتی» تحریم شدند. در این میان، تحریم‌های هوشمند در آغاز راه پر فرازونشیب خود قرار دارد و به همین دلیل، تعارض آن با برخی اصول حقوق بین‌الملل بدیهی است.

تحریم اشخاص حقیقی که در سمت‌های دولتی هستند با اصولی چون اصل مصونیت دیپلماتیک و کنسولی، اصل مصونیت اموال دولتی و تعهدات دولت میزبان طبق موافقت‌نامه مقرر در تعارض است. تحریم این اشخاص در زمانی که دوران خدمت رسمی‌شان پایان یابد و همچنین تحریم اشخاصی که هیچ جایگاه دولتی ندارند (مانند دانشمندان هسته‌ای) با تعهدات حقوق بشری از جمله حق بر رفت‌وآمد، حق بر مالکیت خصوصی و حق بر دسترسی به عدالت در تعارض است. نقض این تعهدات می‌تواند مسئولیت بین‌المللی دولت‌های اعمال‌کننده تحریم را به دنبال داشته باشد.

در حقوق بین‌الملل سنتی، تحریم به‌عنوان شکلی از ضمانت اجرای مسئولیت بین‌المللی علیه دولت مطرح بوده است و تخلفات بین‌المللی اشخاص، صرفاً به محاکم بین‌المللی کیفری سپرده می‌شد. در نسل نوین تحریم‌ها علیه اشخاص حقیقی، برای نخستین بار، اشخاص حقیقی در جایی خارج از محاکم بین‌المللی کیفری به سزای اعمال خود می‌رسند.^۱ تحریم اشخاص حقیقی از سوی سازمان ملل متحد یا دولت‌های عضو این سازمان، نوعی اعمال ضمانت اجرای بین‌المللی علیه اشخاص حقیقی است که مستقیماً از سوی این نهادهای سیاسی اعمال می‌شود. این سازوکار می‌تواند به معنای تضعیف جایگاه نهادهای قضایی، اعم از محاکم ملی و بین‌المللی باشد که برای تخلفات بین‌المللی اشخاص تأسیس شده‌اند.^۲

1. See: Peter L. Fitzgerald, op. cit. p.51.

۲. برای اطلاعات بیشتر در خصوص تعارض دکنترین صلاحیت نامحدود شورای امنیت با سازوکار محاکم کیفری بین‌المللی، ن.ک: براتی، شهرام، صلاحیت شورای امنیت در ارتباط با دیوان کیفری بین‌المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، زمستان ۱۳۸۱، صص ۱۶۰ به بعد.

باید توجه داشت که اکنون سازوکار اعمال تحریم‌ها علیه اشخاص حقیقی ابتدایی است و به همین دلیل برخلاف تحریم‌های سنتی، محاکم ملی و منطقه‌ای به خود این اجازه را داده‌اند تا در موضوع مشروعیت این تحریم‌ها ورود کنند. البته بازنگری قطعنامه‌های تحریم اشخاص حقیقی توسط این نهادهای قضایی در ماهیت این قطعنامه‌ها نیست بلکه به صورت مصدق، مورد یا مواردی از اشخاص مورد تحریم را به دلایل حقوق بشری مستثنا کرده‌اند. باین حال این رویه، مقدمه‌ای مهم در ارزیابی اقدامات شورای امنیت توسط نهادهای منطقه‌ای و دولت‌های عضو سازمان ملل متحد است. تعارض ذاتی تحریم اشخاص حقیقی با حقوق بشر، موجب شده است تا بخش وسیعی از ادبیات حقوق بین‌الملل در رابطه با تحریم‌های هوشمند به موضوع تضمین حقوق بشر در اجرای تحریم علیه اشخاص حقیقی اختصاص یابد.

تحریم اشخاص حقیقی که ابتدا با هدف مبارزه با تروریسم اعمال شد، امروزه تعدادی از افراد را در ایران به بهانه فعالیت در زمینه فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای یا نقض حقوق بشر، هدف قرار داده است. باین حال، تحریم اشخاصی به اتهام نقض بخشی از حقوق بین‌الملل نمی‌تواند مجوزی برای نقض بخش دیگری از حقوق بین‌الملل باشد؛ به‌ویژه آنکه نویسندگان، امروزه در محدودیت شورای امنیت به قواعد آمره (همچون مصونیت دیپلماتیک) و اهداف منشور ملل متحد (همچون احترام به حقوق بشر) تردید ندارند. باید توجه داشت امکان اعتراض به اجرای این تحریم‌ها در نهادهای ملی و منطقه‌ای حقوق بشر از جمله دادگاه اروپایی حقوق بشر و دادگاه اروپایی دادگستری برای کسانی که مستقیماً از تصمیمات کشورهای عضو اتحادیه صدمه دیده‌اند، وجود دارد.

منابع:

- براتی، شهرام، صلاحیت شورای امنیت در ارتباط با دیوان کیفری بین‌المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۱.
- بیگزاده، ابراهیم، حقوق سازمان‌های بین‌المللی، مجد، ۱۳۹۱.
- چیکا، بلز، چکیده آراء قضایی در حقوق بین‌الملل عمومی، ترجمه: همایون حبیبی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۷.
- حدادی، مهدی، تحریم‌های بین‌المللی: ابزار سیاست ملی یا ضمانت اجرایی بین‌المللی، فصلنامه حقوق خصوصی، سال اول، شماره ۱، ۱۳۸۴.
- دارانی، علی‌اکبر، تحریم اقتصادی در چارچوب منشور سازمان ملل متحد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۷۳.
- زهرانی، مصطفی، نظریه‌های تحریم اقتصادی، نشر وزارت امور خارجه، ۱۳۷۶.
- شایگان، فریده، شورای امنیت و مفهوم صلح و امنیت بین‌المللی، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۰.
- ضیایی بیگدلی، محمدرضا و همکاران؛ نظریات مشورتی دیوان بین‌المللی دادگستری، چاپ اول، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۸.
- ضیایی، سیدیاسر، تحریم جمهوری اسلامی ایران از منظر حقوق بین‌الملل عمومی، گزارش راهبردی مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۱.
- فن‌گلان، گرهارد، حقوق بین‌الملل عمومی، ترجمه سیدداوود آقایی، میزان، ۱۳۸۳.
- موسی‌زاده، رضا، سازمان‌های بین‌المللی، چاپ چهاردهم، میزان، ۱۳۸۸.

I. Books and Articles

- Arthur B. Culvahouse, Jr , A Practical Guide To International Sanctions Law And Lore: Mamas, Don't Let Your Children Grow Up To Be Sanctions Lawyers, Houston Journal Of International Law, Vol. 32, No. 3, 2010.
- August Reinisch, Targeted Sanctions and the Fight against Terrorism: Developments and Procedural Reforms, Seminar Paper in University of Vienna, 2012, available at http://ils.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/legal_studies/student_paper/Martino_Targeted_sanctions_paper.pdf
- Barry E. Carter, International Economic Sanctions: Improving the Haphazard U.S. Legal Regime, California Law Review, No. 75, 1987 Bjorn Elberling, The Ultra Vires Character of Legislative Action

---

by Security Council is Unbound by Law, *Leiden Journal of International Law*, Vol. 12, 1999.

- Case T-85/09, *Yassin Abdullah Kadi v. European Commission*, General Court of the European Union, 30 September 2010.

- Christina Eckes, *Sanctions Against Individuals – Fighting Terrorism Within the European Legal Order*, *European Constitutional Law Review*, Vol. 4, Issue 2, pp. 205-224, June 2008, pp. 205-224.

- D. Murphy, *International Law, the United States, and the Non-military War against Terrorism*, *European Journal of International Law*, Vol. 14, No. 2, 2003.

- Crowell & Moring attorneys, *The foreign sovereign immunities Act 2010 year in review*, 2011, p. 27, available at: <http://www.crowell.com/files/the-foreign-sovereign-immunities-act-2010-year-in-review.pdf>

- D.W.Bawett, *International Law and Economic Coercion*, *Virginia Journal of International Law*, No. 16, 1976.

- Daniel W. Drezner, *How Smart are Smart Sanctions?*, Department of Political Science, University of Chicago, *International Studies Review*, No. 5, 2003.

- Dapo Akande and Sangeeta Shah, *Immunities of State Officials, International Crimes, and Foreign Domestic Courts*, *European Journal OF International Law*, Vol. 21, No. 4, 2010.

-De Wet, *Human Rights Limitations to Economic Enforcement Measures Under Article 41 of the United Nations Charter and the Iraqi Sanctions Regime*, *Leiden Journal of International Law*, No. 14, 2001.

- Miša Zgonec-Rozej, *Kadi & Al Barakaat v. Council of the EU & EC Commission: European Court of Justice Quashes a Council of the EU Regulation Implementing UN Security Council Resolutions*, *American Society of International Law*, Vol. 12, Issue 22, 2008.

- Farnaz Mirshahi, *The UN 1267 Sanctions Regime: Due Process and Intelligence Evidence*, 2012, available at:

https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/33432/1/Mirshahi_Farnaz_201211_LLM_thesis.pdf

- Finnur Magnusson, *Targeted Sanctions And Accountability Of The United Nations' Security Council*, 2008, available at:

---

http://ils.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/legal_studies/student_paper/SC_Terrorist_List_Finnur_Magnusson.pdf.

- Frank Schorkopf, The European Court of Human Rights' Judgment in the Case of Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ireland, German Law Journal, Vol 06, No. 09, 2005.

- G.L. Burci, Interpreting the Humanitarian Exceptions through the Sanctions Committees, in: United Nations Sanctions and International Law, Gowlland-Debbas, Graduate Institute of International Studied, The Hague: Kluwer Law International, 2001.

- Gabriele porretto, The European union, counter-terrorism sanctions against individuals and human rights protection, Transitional Justice Institute Research Paper No. 09-08, 2009

- Imelda Tappeiner, The Fight Against Terrorism. The Lists and the Gaps, Utrecht Law Review, Vol. 1, No. 1, 2005.

- Johannes Reich, "Due Process and Sanctions Targeted against Individuals Pursuant to Resolution 1267 (1999)," Yale journal of International Law, No. 33, 2008

- Jean Combacau, Sanctions, in Rudolf Bernhardt, Encyclopedia of Public International Law, Vol. 9, 1981.

- Joe Stevens, Implementing 'Targeted' UN Sanctions in the UK: Is Freezing of Terrorist Assets Giving Fundamental Rights the Cold Shoulder?, Journal of Terrorism Research, Vol. 3, Issue 2, 2012.

- Lance Davis and Stanley Engerman, History Lessons Sanctions: Neither War nor Peace, Journal of Economic Perspectives, Volume 17, Number, Spring 2003.

- Legal consequences for states of the continued presence of South Africa in Namibia (SOUTH-WEST AFRICA) Notwithstanding security council resolution 276 (1970), Atlvisory Opinion of 21 June 1971, available at: <http://www.icj-cij.org/docket/files/53/5597.pdf>

- Lisa Ginsborg and Martin Scheinin, Judicial powers, due process and evidence in the Security Council 1267 Terrorist Sanctions Regime: the Kadi II conundrum, EUI Working Paper RSCAS 2011/44, 2011.

- Lisa Ginsborg and Martin Scheinin, You Can't Always Get What You Want: The Kadi II Conundrum and the Security Council 1267 Terrorist Sanctions Regime, Essex Human Rights Review, Vol. 8, 2011.

-
- Machiko Kanetake, Enhancing Community Accountability of the Security Council Through Pluralistic Structure: The Case of the 1267 Committee, Max Planck Yearbook Of United Nations Law, Vol. 12, 2008.
  - Malcom Shaw, Public international law, Cambridge press, Sixth Edition, 2008.
  - Marcin Menkes, Effectiveness as a Constraint to International Trade Sanctions Legality, Available at: www.etsg.org/ETSG2009/papers/menkes.pdf
  - Miša Zgonec-Rožej, Freezing assets of 'terrorists' – how fair is the UN sanctions committee?, 2009 available at: <http://www.lawgazette.co.uk/in-practice/practice-points/freezing-assets-terrorists-how-fair-un-sanctions-committee>
  - Mónica Lourdes de la Serna Galván, Interpretation of Article 39 of the UN Charter (Threat to the Peace) by the Security Council : is the Security Council a Legislator for the Entire International Community?, Anuario Mexicano de Derecho International, Vol XI, 2011.
  - Navin A. Bapat and T. Clifton Morgan, Multilateral Versus Unilateral Sanctions Reconsidered: A Test Using New Data, International Studies Quarterly, Vol. 53, 2009.
  - Noah Birkhäuser, Sanctions of the Security Council Against Individuals: Some Human Rights Problems, www.statewatch.org/terrorlists/docs/Birkhauser.pdf
  - P. Takis Tridimas, EU Law, International Law and Economic Sanctions Against Terrorism: The Judiciary in Distress?, Fordham International Law Journal, Vol. 32, 2009,
  - Peter L. Fitzgerald, Smarter "Smart" Sanctions, Penn State International Law Review, Vol. 26, No. 1, 2007.
  - R. Rennie Atterbury, Unilateral sanctions: Relearning forgotten ,American society of international law proceeding, 1997.
  - R. Wessel, Debating the 'Smartness' of Anti-Terrorism Sanctions: The UN Security Council and the Individual Citizen, in Legal Instruments in the Fight Against International Terrorism: A Transatlantic Dialogue, Beställd Coutts, 2005.
  - Rene Vark, Personal Inviolability and Diplomatic Immunity in Respect of Serious Crimes, Juridica International, Vol. VIII, 2003.

- Rapporteur: Mr Dick Marty “United Nations Security Council and European Union blacklists,” Committee on Legal Affairs and Human Rights, 16 November 2007, para 57. Available at:

<http://assembly.coe.int/ASP/APFeaturesManager/defaultArtSiteView.asp?ID=717>

- Samantha Miko, Al-Skiini v. United Kingdom and Extraterritorial Jurisdiction under the European Convention for Human Rights, Boston College International and Comparative Law Review, Vol. 35, 2013.

- The Court dismisses the appeals against the General Court’s ‘Kadi II’ judgment, Press release No 93/13, Luxembourg, 18 July 2013. available at:

<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2013-07/cp130093en.pdf>

- Turkuler Isiksel, Fundamental Rights in the EU after Kadi and Al Barakaat, European Law Journal, Vol. 16, Issue 5, 2010.

II. Drafts

-Annual Report of the Sierra Leone Sanctions Committee, UN Doc. S/2004/266, February 27, 2004.

-Council Regulation (Ec) No 2580/2001, December 27, 2001.

-Council Regulation (EC) No 881/2002, May 27, 2002.

-Council Decision, concerning restrictive measures against Iran and repealing Common Position 2007/140/CFSP, July 26, 2010.

-Council Regulation (EU) No 961/2010, On Restrictive Measures Against Iran And Repealing Regulation (EC) No 423/2007, October 25, 2010.

-Council Implementing Regulation (EU) No 503/2011, Implementing Regulation (EU) No 961/2010 On Restrictive Measures Against Iran, May 23, 2011.

-Council Implement Regulation (EU) No 1002/2011, implementing Article 12(1) of Regulation (EU) No 359/2011 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Iran, October 10, 2011.

-
- Council Implementing Regulation (EU) No 206/2013, implementing Article 12(1) of Regulation (EU) No 359/2011 concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Iran, March 11, 2013.
  - Council common position of 15 November 1999 concerning restrictive measures against the Taliban (1999/727/CFSP).
  - Council Of The European Union 15579/03 (2003); Guidelines on implementation and evaluation of restrictive measures (sanctions) in the framework of the EU Common Foreign and Security Policy (2005); Council Of The European Union 10826/1/07 REV 1, 2007.
  - Draft articles on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, with commentaries, 1999.
  - Draft articles on responsibility of states for internationally wrongful acts 2001.
  - ECHR Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 4 November 1950.
  - General Assembly Resolution 63/185, 2009.
  - ICESCR, International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, 16 December 1966.
  - ICCPR, International Covenant on Civil and Political Rights December 1966.
  - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism, UN Doc. A/63/223, August 2008.
  - The Cuban Assets Control Regulations, 31 CFR Part 515 (the "Regulations"), were issued by the U.S. Government on July 8, 1963 available at:
www.treasury.gov/resource-center/sanctions/Programs/Documents/cuba_tr_app.pdf
  - United Nations Security Council Resolution 2105, June 5, 2013.
  - United Nations Security Council Resolution 864, September 15, 1993.
  - United Nations Security Council Resolution 2127, December 5, 2013.
  - United Nations Security Council Resolution 1737, December 20, 2006.

-
- United Nations Security Council Resolution 2048, May 18, 2012.
  - Vienna Convention on Diplomatic Relations 1961.

